

**Wonen en ondernemen
in een energiezuinig
monument?**

Kan dus wel!

Eigenaars Luttik blij met lening Restauratiefonds

**“We hebben alles meteen zo
goed mogelijk geïsoleerd!”**

Toen Geert Net en Hester van Velzen vier jaar geleden begonnen met hotel, koffiebar en concept store Luttik, pakten ze het meteen grondig aan. Het monument werd verbouwd maar wel zo energiezuinig mogelijk. Bij het Restauratiefonds konden ze, behalve voor een aankoop hypotheek, ook terecht voor financiering van verschillende energiebesparende maatregelen: “Dat is een fijne partij. Niet commercieel, het erfgoed staat voorop, en dat merk je.”

Lees verder op pagina 2 >

De Week van de Duurzame Monumenten

25 mei tot en met 1 juni

Programma:

- **Zaterdag 18 mei - zaterdag 1 juni:** Gratis expositie over duurzame monumenten, Langestraat 17. Open op maandag t/m zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur. Kom langs vóór 30 mei en maak kans op een gratis adviesrapport op maat
- **Inloospreekuren voor ondernemers en woonhuis-eigenaren:** Heb je een monument waarin je woont of onderneemt? En wil je dat energiezuiniger maken? Kom naar één van de inloospreekuren.

Webinars door de Monumentenwacht

- **Maandag 27 mei:** Over isoleren
- **Dinsdag 28 mei:** Over installaties
- **Woensdag 29 mei:** Over zonnepanelen
- **Donderdag 30 mei:** Over financieren

De webinars zijn elke avond van 19.30 uur tot ca. 20.45 uur inclusief het live stellen van vragen aan de monumentenadviseurs, en zijn later terug te kijken.

Scan de QR-code
voor het volledige
programma.

Geert: "Wij hebben gekozen voor voorzetwanden van Fermacell, die zijn zowel brandwerend als isolerend. Die platen liggen ook op de grond en ook het plafond is ermee bedekt. Ze houden zowel het geluid als de warmte zoveel mogelijk binnen."

Comfortabel

"Voor dubbel glas had Roel al gezorgd (Roel Hildebrand, de Alkmaarse Glazenier die voorheen zijn werkplaats had in het hoekpand, red.). Boven dan, maar het ging ons ook vooral om de hotelkamers. Die moesten comfortabel zijn en we wilden natuurlijk ook geen extreem hoge energierekening."

Het feit dat je een rijksmonument hebt, (en dan ook nog in een rijksbeschermd stadsgezicht, red.) is trouwens wel beperkend. Zonnepanelen zijn bijvoorbeeld lastig, want die mogen niet hinderlijk in het zicht. En het stukje dak dat dan alsnog geschikt was, was veel te klein bij ons, dus dat had geen zin."

"De hotelkamers moesten comfortabel zijn en we wilden natuurlijk ook geen extreem hoge energierekening"

Duurzame monumentenlening

Bij het Restauratiefonds kun je verschillende soorten leningen krijgen. Een duurzame monumentenhypotheek heeft bijvoorbeeld een lager rentepercentage. Die kun je gebruiken voor heel veel energiebesparende maatregelen. Bijvoorbeeld als je achter- of voorzetramen overweegt.

Geert: "Aan de overkant, in het Huis met de Kogel, dat wij huren van Van Alckmaer, is pas het glas aangepakt. Dat is heel mooi gedaan, zodat de houten gevel van binnen nog gewoon zichtbaar blijft. Dat hoefden wij dus niet zelf te doen, omdat we van dat pand niet de eigenaar zijn, maar anders hadden we ook daarvoor graag weer bij het Restauratiefonds aangeklopt."

Hester en Geert voor hun koffiebar en boutique hotel Luttik. Bij de verbouwing zijn zoveel mogelijk energiebesparende maatregelen genomen.

Hoe wist je van het bestaan van het Restauratiefonds?

"Toen wij vierenhalf jaar geleden van Curaçao weer naar Nederland kwamen, waren wij op zoek naar een oud pand in Alkmaar. Daarvoor keken we veel op Redress, waar mooie oude panden worden aangeboden. En daar kwamen we op een gegeven moment een link tegen naar het Restauratiefonds."

Wij vinden het Restauratiefonds een fijne partij. Het is een stichting zonder winst-oogmerk, dus ze zijn niet commercieel. Het erfgoed staat voorop en dat merk je. Ze denken heel erg met je mee. Heel anders dan met een bank waar het toch vooral om de winst draait."

Schappelijk

Toen wij hier vierenhalf jaar geleden begonnen, zaten we natuurlijk in de coronatijd, waardoor we veel later open konden. Toen waren ze ook heel schappelijk. We mochten de rentebetaling van die periode spreiden over de hele looptijd. Terwijl de meeste banken die uitstel hadden gegeven, het geld uiteindelijk alsnog binnen een jaar terug wilden."

"Het erfgoed staat voorop bij het Restauratiefonds en dat merk je"

Er was zelfs een potje om te voorkomen dat je als horecaondernemer failliet ging. Ja, zij doen echt heel veel dingen om ondernemers in een monument te helpen. Wat ons betreft mag er wel meer bekendheid gegeven worden aan het Restauratiefonds. Je kunt ook bij ze terecht voor financiering bij aankoop. Dan betaal je wel een marktconforme rente, maar je hebt dan dus wel een prettige gesprekspartner. Met als motivatie monumenten in stand houden."

Lees verder op erfgoedalkmaar.nl

Wonen en ondernemen in een energiezuinig monument?

Kan dus wel!

Wonen of ondernemen in een monument is mooi en tegelijkertijd uitdagend. Oudere panden zijn vaak niet geïsoleerd en de energierekening is vaak hoog. Monumenteneigenaren willen dus isoleren. Dubbel glas, zonnepanelen, enzovoort. Tot voor kort was dat vaak lastig omdat veel ingrepen de waarde van het monument kunnen aantasten. Gelukkig is er steeds meer mogelijk. Zowel technisch, als op het gebied van financiering. Er zijn subsidies en het Restauratiefonds van het rijk biedt speciale duurzaamheidsleningen. Kom naar de expositie, volg een webinar in de Week van de Duurzame Monumenten en maak kans op een gratis advies op maat voor je monument.

Van 18 mei tot en met 1 juni is in het zojuist verbouwde pand aan de Langestraat 17 een informatieve expositie te zien over duurzaamheid en monumenten.

Van maandag 27 mei tot en met zaterdag 1 juni organiseert de gemeente Alkmaar de Week van de Duurzame Monumenten. In die week worden verschillende activiteiten georganiseerd om te laten zien wat er wél kan op het gebied van monumenten en duurzaamheid. Eén daarvan is de reizende expositie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die twee weken lang te zien is in de winkel van het zojuist verbouwde (en verduurzaamde) pand aan de Langestraat 17 (Lees over de verbouwing van dit pand ook het interview op pagina 1 en 2 van Erfgoedmagazine Alkmaar 69).

Wethouder erfgoed Anjo van de Ven: "We vinden het belangrijk om te luisteren naar wat er leeft bij de monumenteneigenaren en willen graag vertellen dat er inmiddels ook veel meer kan als het gaat om energiebesparende maatregelen voor monumenten. Dat blijkt ook uit de interviews voor dit magazine. Kreeg je als monumenteneigenaar voorheen bij wijze van spreken nog te horen dat

Verder in dit nummer

Familie van Latum zorgde voor lage energierekening voor hun monument	4
De Terp: Zonnepanelen op een kerk	6
Ook molens kunnen duurzaam zijn	7
Tip van de monumentenadviseur: achterzetramen voor monumenten	8

Lees meer over het energiezuinig maken van monumenten

Lees de uitgebreide verhalen met meer foto's

dubbel glas echt niet kon en dat dikke gordijnen de enige optie waren; inmiddels zijn er technisch gezien steeds meer mogelijkheden voor energiebesparende maatregelen zonder de historische waarden van het monument aan te tasten."

De gemeente Alkmaar telt 578 rijksmonumenten, 961 gemeentelijke monumenten, 45 provinciale monumenten en 4000 beeldbepalende panden. Als we die ook voor de toekomst willen bewaren, moeten ze wel gebruikt kunnen worden en moet je er enigszins comfortabel in kunnen wonen en ondernemen.

Programma Week van de Duurzame Monumenten

In de Week van de Duurzame Monumenten kunnen monumenteneigenaars gratis deelnemen aan webinars verzorgd door de Monumentenwacht. Abonnees van onze digitale nieuwsbrief kregen vorige maand al de gelegenheid om onderwerpen aan te dragen. Daar kwamen de volgende thema's uit: Isoleren, Installaties, Zonnepanelen en Financiering (zie pagina 1).

Win een gratis adviesrapport

Verder geeft de gemeente dertig adviesrapporten op maat weg t.w.v. 500 euro, inclusief huisgesprek. Monumenteneigenaren maken kans op zo'n gratis rapport, door de expositie te bezoeken in het zojuist verbouwde winkelpand aan de Langestraat 17. De expositie is van zaterdag 18 mei tot en met zaterdag 1 juni. (zie pagina 1). Kom langs vóór 30 mei om kans te maken op een gratis adviesrapport. Wethouder Anjo van de Ven maakt op donderdagmiddag 30 mei de winnaars bekend.

Een lage energierekening voor je monument? Kan dus wel!

Gezin Van Latum knapt met veel liefde ouderlijke woning op

Wie kent niet het koepeltje aan de Geestersingel in Alkmaar? Ook wel bekend als Cantina Architectura. Waar Maria van Latum jarenlang vegetarische maaltijden serveerde voor gasten en waar Dichterskring Alkmaar bij elkaar kwam voor de maandelijkse poëziemiddagen. Het witte huis mét koepel werd te groot voor Maria en sinds drie jaar is het in eigendom van zoon en schoondochter Evert-Jan en Karlijn. Die wonen nu met hun drie tieners in dit bijzondere rijksmonument dat ze niet alleen prachtig hebben laten restaureren. Maar waar, door een slim verduurzamingsplan, de energierekening nog lager uitpakt dan bij een gemiddelde tussenwoning. Al snel na de aankoop, dook Evert van Latum, zelf milieuplanoloog, in de mogelijkheden om het pand te verduurzamen.

Wat is er gedaan om energie te besparen?

Kruipruimte isoleren

"Allereerst de isolatie van de kruipruimte. Dit huis is gebouwd op zand. Er zijn geen palen en er is dus maar heel weinig kruipruimte. Die ruimte hebben we volledig geïsoleerd met grote blokken piepschuim van 22 cm dik en 4 meter lang. Toen de ruimte was opgevuld, kwam de vloer eroverheen met vloerverwarming. Die heeft een enorme capaciteit. Die blokken zorgen voor een bijzonder goeie isolatie en zijn herbruikbaar als je de vloer er ooit weer uit haalt."

Warmwaterbehoefte gehalveerd

"Vervolgens hebben we de warmwaterbehoefte met 50 % terug kunnen brengen door een wtw- ofwel warmte terugwininstallatie. Dan verwarm je het water dat naar de douche gaat met het weglopende warme douchewater. Op die manier heb je een relatief kleine installatie nodig om je huis te verwarmen. Het is een systeem dat bijna niemand kent, maar heel belangrijk om de behoefte aan warm tapwater te verkleinen als je over wilt stappen naar een warmtepomp."

3

Gevels na-geïsoleerd

"Verder hebben we gevels na-geïsoleerd waardoor die nu een minimale isolatiewaarde hebben van 4. Dat is heel hoog voor een pand als dit, want een stenen muur heeft normaal een isolatiewaarde van 0,19. Als je bedenkt dat de isolatiewaarde van de muren bij nieuwbouw op 4,7 zit, dan is dit dus een heel goed resultaat."

5

Slim verwarmen

"Het huis is noord-zuid georiënteerd. Dat betekent dus dat de zuidkant warmer is. Daarom passen we balansventilatie toe met warmterugwinning. Dan zuigen we warme lucht aan de zuidkant af en die blazen we dan voorverwarmd aan de noordkant weer naar binnen. Voor het verwarmen hebben we het huis trouwens in zones verdeeld..."

Karlijn: "Dat betekent dat je niet automatisch het hele huis verwarmt."

Evert: "Eigenlijk net als vroeger. Als het heel koud is, dan maken we ons leefgebied wat kleiner. We passen het gebruik van het huis aan, aan de tijd van het jaar."

Karlijn: "In het deel waar we leven zoals de woonkeuken en de tv-ruimte, is het warm maar de rest van het huis is gewoon kouder."

6

Zonnepanelen

Evert: "En dan hebben we natuurlijk de zonnepanelen..."

Karlijn: "Nee, die zie je niet, die liggen op het platte dak."

Evert: "Het zijn 22 panelen, in totaal 9000 kWh, en daarmee produceren we voldoende elektriciteit voor ons huis. En we hebben dus geen gas, we koken op inductie, dat zouden we echt iedereen aanraden."

Nog wel even een kanttekening voor andere monumenteneigenaren die willen verduurzamen. Het is altijd maatwerk en maatwerk kost tijd. Toevallig is dit mijn vak, maar ik heb hier wel zoveel tijd in gestoken!"

Per situatie de beste oplossing

We hebben steeds per situatie gekeken wat de beste oplossing is. Daardoor hebben we de gevels geïsoleerd met verschillende materialen. Een deel is aan de buitenkant ingepakt door met eps opnieuw te stucen (eps is geëxpandeerd polystyreen, ook wel piepschuim of tempex genoemd, red.). Niemand ziet van buiten dat het nieuw is. Je hoort het alleen als je erop klopt. De voorgevel heeft een voorzetwand aan de binnenzijde en achter hebben we een deel gedaan met geïsoleerde voorzetwanden in de vorm van houtskeletbouw."

"Het dak is geïsoleerd met ecologisch vlas volgens een damp open constructie. Dan gebruik je materiaal met vochtregulerende eigenschappen. Het dak heeft nu een isolatiewaarde van 6,5."

Lees het hele verhaal van Evert en Karlijn op erfgoedalkmaar.nl. Over de liefde voor het familiehuis en de bouwgeschiedenis.

Zonnepanelen op De Terp in Oudorp

De Terp in Oudorp heeft zonnepanelen! Aan de achterkant, dus zo min mogelijk in het zicht, en het is zo gedaan dat het niet eens meteen opvalt. Het zijn 11 panelen, genoeg panelen om het stroomverbruik van de kerk te compenseren. De grote ramen kregen isolerende achterzetramen om de kou beter buiten te houden. Beide maatregelen kwamen als aanbevelingen uit een duurzaamheidsrapport van Groene Grachten. Stichting BOEi, de eigenaar van De Terp, liet ze de afgelopen maanden uitvoeren.

“De vergunning was eigenlijk al verleend,” vertelt Jaco van Noort van BOEi (Nationale Maatschappij tot Restaureren & Herbestemmen van Cultureel Erfgoed) “maar natuur- en milieustichting Animo maakte bezwaar en de vergunningaanvraag en dat bezwaar waren langs elkaar heen gelopen. Zij vroegen om een Quickscan Flora en Fauna om te kijken of er geen beschermde planten of dieren gehinderd zouden worden. Die hebben we dus zo snel mogelijk laten uitvoeren en er waren geen problemen, maar ze wezen er ook - terecht - op dat die panelen er beter niet tijdens het broedseizoen op gelegd konden worden. Dat begint 15 maart en toen hadden we net de vergunning binnen. Dus ik heb een installateur gebeld met die uitleg en die heeft met stoom en kokend water wat kunnen regelen. Ze kwamen nog diezelfde zaterdag en voor half maart zaten de panelen erop!”

Aan de binnenkant komen achterzetramen.

De zonnepanelen liggen erop. Op de foto rechts Jaco van Noort van BOEi en in het midden Frans Trimpe, voorzitter stichting Op de Terp. Foto's: Rob Verhagen.

BOEi is sinds 2015 eigenaar van het romantische witte kerkje nadat de Protestantse gemeente in 2013 had besloten de kerk te sluiten voor erediensten. Het kerkbestuur wilde er wel een maatschappelijke of culturele functie aan geven, vandaar dat het kerkje nu wordt geëxploiteerd door dorpsbewoners die vertegenwoordigd worden door Stichting Op De Terp.

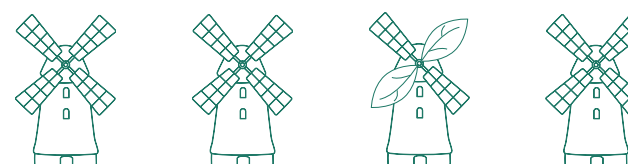
Jaco van Noort: “In 2019 heeft de stichting op kosten van de gemeente een duurzaamheidsrapport voor het kerkje laten opstellen door Groene Grachten. (De gemeente bood dit onderzoek aan tijdens het proces van de kerkvisie, red.)

Wij wilden een paar dingen doen bij de Terp en één daarvan was het plaatsen van zonnepanelen. We doen meer van dit soort verduurzamingsprojecten voor ons vastgoed. Op dit moment voor vijftien panden in totaal, maar Alkmaar

was eigenlijk één van de eersten met het verlenen van de omgevingsvergunning.”

Achterzetramen

“Ook over het plaatsen van achterzetramen hebben we het uitgebreid gehad. Ook iets waar ze in alle gemeenten anders over denken, maar ook hier zijn we uitgekomen met de gemeente Alkmaar. Het probleem was hier dat er in de ramen van het kerkje een ‘gebroken’ middenstijl zit. Als je er dan twee ramen met een kader voorzet, dan doorbreek je de vorm van het oorspronkelijke raam. Dus uiteindelijk is ervoor gekozen om één groot raam te laten plaatsen als achterzetraam. Het is dan wel enkelvoudige beglazing, maar het resultaat is wel een kouvlak dat van min 10 naar 12 graden boven nul is gegaan. Dat betekent dus meer comfort in de ruimte en minder tocht. Dan kun je de thermostaat een paar graden lager zetten zonder verlies van warmte.”

Schermer Molens Stichting pioniert met verduurzaming

De Schermer Molens Stichting is bezig met het renoveren en verduurzamen van de molens. Isolatie is daarbij een belangrijk onderdeel. Nadat strijkmolen K onderhanden was genomen, was het de beurt aan Strijkmolen I, op hetzelfde rijtje van drie in Oterleek. In Erfgoedmagazine 68 vertelden Truus Vendel en Kees Oudes al dat ze er sinds de renovatie weer warmpjes bij zitten. Op dit moment gebeurt hetzelfde bij Strijkmolen L en daarna is Bovenmolen E aan de beurt. Noor Ney, voorzitter van de Schermer Molens stichting: “Ook wij hebben onze verantwoordelijkheid op weg naar een duurzame wereld.”

“Bij het restaureren van onze molens nemen wij de situatie van 1929 als richtlijn,” vertelt Noor Ney, “maar hoe zorg je dat je je erfgoed en het aanzicht bewaart en tegelijkertijd je footprint verlaagt. Waarbij we ook willen dat onze huurders er een beetje warm bij zitten zonder dat ze failliet gaan aan hun energierekening.

Alles wat buiten de molen komt, of eigenlijk los van de molen, is de verantwoordelijkheid van de huurder, dat gaat in overleg met ons. Maar alles wat daarbinnen staat, is voor ons.

En wij hebben gezegd: “Bij elke molen die we renoveren gaan we ook de duurzaamheid verbeteren.

Maar hoe je dat aanpakt, is toch een beetje experimenteren. We hebben nauw contact met de monumentenadviseurs van de gemeente, en via hen ook met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. En ik heb gemerkt dat onze stichting toch een beetje een voorloper is. Je wilt het monument niet aantasten, maar je moet wel wat. Dan is er van alles wat je moet overwegen. Stel dat je het riet weghaalt en je doet er isolatie tussen, wat is dan de beste aanpak? Wij willen bijvoorbeeld alleen isoleren met natuurlijk materiaal. Het is allemaal best ingewikkeld en heel specifiek.

Strijkmolen I is de eerste molen die we zo grootschalig onderhanden hebben genomen en dat is goed gelukt. Meneer Oudes zegt dat hij voor het eerst op zijn sokken door de molen kan lopen! Hij en Truus merken echt het verschil!”

Lees het hele verhaal op erfgoedalkmaar.nl

TIP VAN DE MONUMENTENADVISEUR

Verduurzamen? Denk ook aan achterzetramen!

Met achterzetramen hou je beter de kou buiten. Ze worden geplaatst aan de binnenkant, achter de oorspronkelijke ramen. Deze isolatietechniek heeft verschillende voordelen. Zo blijft de warmte binnen en daalt het energieverbruik, waarmee je bespaart op de verwarmingskosten. Ook blijft met deze werkwijze het aangezicht van je monument hetzelfde. Een win-win situatie dus.

Wat zijn achterzetramen en hoe werkt het?

Een achterzetraam is een goed alternatief voor isolerend glas in de gevel. Een achterzetraam is een tweede raam, dat aan de binnenkant van de woning achter het bestaande raam wordt gezet. Hiermee maak je een isolerende luchtlaag of luchtspouw, die de warmte binnen houdt en de kou buiten. Het hangt af van de situatie of een achterzetraam met enkel glas voldoende effect heeft. Anders kun je kiezen voor een achterzetraam met dubbel glas.

Welke andere voordelen heeft een achterzetraam?

Naast het vasthouden van warmte en het besparen van energie, dempt een achterzetraam het geluid van buitenaf. En omdat bij het plaatsen van achterzetramen het monument niet verandert, is er geen vergunning voor

Achterzetramen zijn eenvoudig te plaatsen. Ze zijn vergunningvrij en tasten het monument niet aan.

nodig. Uiteraard moet het houtwerk aan de binnenkant daarbij wel behouden blijven.

Hoe kan ik mijn glas-in-lood behouden?

Monumenten hebben vaak een bijzondere vormgeving. Met bijvoorbeeld sierlijk raamhout met glas-in-lood, wat een beeldbepalend onderdeel kan zijn van de architectuur. Ook zie je wel ander, minder opvallend glas, bijvoorbeeld mondgeblazen of getrokken glas of gekleurd structuurglas (bobbeltjesglas). Het is in elk geval altijd enkel glas en vooral het glas-in-lood kan nogal kou doorlaten. Al deze speciale onderdelen horen bij de bouwstijl en bepalen mede het karakter van het monument. Bij gebruik van een achterzetraam als isolatiemiddel kunnen deze onderdelen ongestoord blijven zitten. Zo blijft het aanzicht van het monument behouden en kunnen jij en anderen van je mooie glas-in-lood blijven genieten.

Hoe zit dat met dubbelglas?

Als oude ramen worden vervangen door ramen met dubbelglas, verandert al snel het aanzicht van het monument. Dit komt doordat de oude sponning vaak te krap is voor het dikkere dubbel glas. Dan moet het raamhout ook worden vervangen. Daarom is voor deze ingreep een vergunning nodig.

Lees verder op erfgoedalkmaar.nl. Onder meer over installatie en onderhoud en over de verschillende uitvoeringen van achterzetramen.

Lees meer over het energiezuinig maken van monumenten, de mogelijkheden en subsidies op erfgoedalkmaar.nl

Colofon

Dit is een speciale bijlage van Erfgoedmagazine Alkmaar, een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar.

Afbeeldingen Uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar, Joop Elsinga, Ritske Velstra en Judith Flapper.

Opmaak & vormgeving Delta3

Druk ADC Nederland, 's-Hertogenbosch.

(Eind)redactie en interviews Judith Flapper, Allesinbalans.nu

Contact en tips voor de redactie erfgoed@alkmaar.nl

GRATIS abonnement Meld je aan op erfgoedalkmaar.nl voor de digitale nieuwsbrief. Mail naar erfgoed@alkmaar.nl voor het papieren magazine.

Voor uitgebreide artikelen en meer erfgoedverhalen erfgoedalkmaar.nl

Alles over regelgeving en subsidieformulieren alkmaar.nl

Erfgoed Alkmaar

